

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Piotr Witek

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

(a) tytuł zawodowy magistra historii (specjalność nauczycielska), na podstawie pracy: *Kulturowy wymiar spiskowej interpretacji dziejów*, Wydział Humanistyczny, Instytut Historii UMCS, Lublin 1997.

(b) stopień naukowy doktora nauk humanistycznych, na podstawie dysertacji: *Historiografia a film. Metodologiczne problemy doświadczenia audiowizualnego*, Wydział Humanistyczny, UMCS, nadany Uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego UMCS z dn. 14 stycznia 2004 r.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

(a) asystent stażysta w Zakładzie Metodologii Historii IH UMCS: 1995 - 1996.

(b) asystent w Zakładzie Metodologii Historii IH UMCS: 1997 - 2004

(c) adiunkt w Zakładzie Metodologii Historii IH UMCS: 2004 - do chwili obecnej.

Piotr Witek

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

(a) tytuł osiągnięcia naukowego:

- *Andrzej Wajda jako historyk. Metodologiczne studium z historii wizualnej.*

(b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa):

- Piotr Witek, *Andrzej Wajda jako historyk. Metodologiczne studium z historii wizualnej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016.

(c) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania (w j. polskim i angielskim).

W książce przedstawionej do oceny jako główne osiągnięcie naukowe uzasadniam tezę, że Andrzej Wajda - jeden z najwybitniejszych polskich reżyserów filmowych, teatralnych i telewizyjnych - może być uznany za historyka, a jego filmowe i telewizyjne dzieła za poważne narracje historyczne, które uczestniczą w publicznej debacie na temat przeszłości na równi z pracami i opiniami akademickich historyków.

Książka nie jest pracą z zakresu filmoznawstwa. Nie jest też biografią Andrzeja Wajdy, ani monografią omawiającą filmową i telewizyjną twórczość tego reżysera.

Prowadzone w publikacji rozważania lokują się w obszarze teorii i metodologii historii reflektującej nad subdyscypliną badań historycznych określaną mianem historii wizualnej. Książka jest próbą spojrzenia na Andrzeja Wajdę jako na historyka z perspektywy metodologa i teoretyka historii zainteresowanego szeroko rozumianym kinem (filmem, teatrem telewizyjnym) jako specyficzną formą poznania i przedstawiania przeszłości.

W książce ukazuję historię wizualną jako rodzaj historii niekonwencjonalnej oraz przedstawiam, jak w jej ramach ujmowany jest status i rola historyka. Staram się również udowodnić, że w jej obrębie Andrzej Wajda może być uznany za historyka. Analizowane w dalszej części filmy i telewizyjne widowiska reżysera, traktuję nie jako dzieła sztuki i wytwory praktyki artystycznej, ale jako narracje historyczne będące alternatywnymi wobec akademickiej historiografii formami tworzenia wiedzy o przeszłości. Skupiam się przy tym przede wszystkim na pokazaniu, jak w swoich filmach i telewizyjnych widowiskach Wajda rozumie historię, jakie historie przedstawia i jakimi metodami poznania i przedstawiania przeszłości się posługuje.

Istniejąca w łonie tzw. nowej humanistyki historia niekonwencjonalna stanowi alternatywę dla historii tradycyjnej (konwencjonalnej). Tę ostatnią znamionuje kult faktu, wymóg obiektywizmu, zasada przyczynowości, a także dążenie do prawdy w klasycznym sensie (korespondencyjna koncepcja prawdy). W jej obrębie dominującą formą przedstawiania przeszłości jest pisana narracja wzorowana na stylu XIX-wiecznej realistycznej prozy. Z kolei historia niekonwencjonalna hołduje subiektywizmowi, w narracji dekonstruuje porządek przyczynowo-skutkowy, kryterium prawdy historycznej traktuje podejrzliwie. Eksperymentu-

je z różnymi sposobami przedstawiania minionego świata. Stosuje różnorodne media przekazu, spośród których pisany tekst jest tylko jednym z wielu. Historia niekonwencjonalna chętnie odnosi się do kategorii empatii i szczerości, które wykorzystuje jako kategorie interpretacyjne. Używa ich także do sygnalizowania lokalizacji autora uprawiającego refleksję historyczną jako pole walki ideologicznej z różnymi formami ucisku. Jest otwarta na zmiany i różnorodność konwencji uprawiania refleksji o przeszłości.

Refleksja uprawiana na gruncie tzw. nowej humanistyki charakteryzuje się krytycyzmem wobec dominacji instytucjonalnej nauki wykluczającej inne, nieakademickie sposoby wytwarzania wiedzy. Tym samym promuje alternatywne wobec oficjalnej nauki rodzaje wiedzy tworzone w różnych obszarach kultury – literaturze, filmie, grach komputerowych, teatrze, fotografii, komiksie, itd. Opowiada się za demokratyzacją dyskursu historycznego.

W taką, jak zdefiniowana powyżej historię niekonwencjonalną wpisuje się historia wizualna. „Historia wizualna to zorientowana multidyscyplinarnie subdyscyplina badawcza zajmująca się analizą przedstawię (audio)wizualnych w kontekście historycznym. W tym rozumieniu historia wizualna obejmuje swym zasięgiem wszystkie te sfery, które występują na styku historii i historiografii, fotografii, filmu, sztuk plastycznych, nowych mediów i wszelkiej wizualizacji przeszłości i wiedzy historycznej. Do jej zadań należy zaś z jednej strony - wskazanie na rolę jaką przedstawienia (audio)wizualne odgrywają w tworzeniu przedstawię historycznych (wyobrażeń o przeszłości), stając się swoistą alternatywą dla akademickiej historiografii. A z drugiej - wskazanie na metody badawcze przydatne do analizy audiowizualnych przedstawię przeszłości jako relatywnie nowych form refleksji o przeszłości oraz źródeł historycznych wymagających od historyka nowych umiejętności w zakresie krytyki i hermeneutyki przekazów medialnych.”

Historia wizualna, występuje przeciw dominacji języka pojęciowego, drukowanych i pisanych narracji historycznych (historiografii) w poznawaniu, badaniu i przedstawianiu przeszłości. Zwraca uwagę na to, że o przeszłości i historii można myśleć z pozytywnym skutkiem poznawczym nie tylko w języku pojęciowym, ale również za pomocą różnego rodzaju zintegrowanych w poszczególnych mediach dźwięko-teksto-obrazów - audiowizualnych przedstawię. Historia wizualna wnioskuje również, aby na gruncie akademickiej historii wykorzystywano medialne technologie do prowadzenia badań i przedstawiania ich wyników w postaci różnego rodzaju audiowizualnych form ekspresji - filmów historycznych, historycznych portali internetowych, infografik historycznych, animacji, interaktywnych map, czy diagramów historycznych, wirtualnych symulacji historycznych, multimedialnych baz danych, ekspozycji muzealnych, itp. z wykorzystaniem cyfrowych narzędzi i aplikacji.

Historia wizualna wychodzi z założenia, że krytyczne myślenie o przeszłości i historii za pomocą obrazów jest możliwe. Na jej gruncie respektuje się przekonanie, że procesy myślowe zawierają się w postrzeganiu. Percepcja wzrokowa jest wizualnym myśleniem. Wizualizacja jest kulturą praktyką będącą swoistą alternatywą dla (werbalnej) konceptualizacji. Wizualizacja zastępuje charakterystyczną dla konceptualizacji linearność i sekwencyjność przedstawienia jego symultanicznością. Obraz malarski czy fotografia jest w stanie pokazać jednocześnie rozmaite wyglądy historycznego świata przedstawionego: kolory, architekturę, ubiory, fryzury, wyposażenie wnętrz - mówiąc w skrócie niemal całe widzialne spektrum historycznego świata przeżywanego. Film czy widowisko telewizyjne obok wspomnianych wyżej wyglądów przeszłości pozwala usłyszeć dźwięki, głos i sposoby mówienia postaci, po-

